

Boerderij in de Overijsselse Vechtstreek

Foto A. J. de Boer

Nog enkele interessante plantenvondsten

door A. J. de Boer, Deventer

(Zie „Natura” December 1949)

Hoe vaak ik het stuk dijk van Deventer naar Olst heb gefietst of gewandeld, weet ik niet precies, maar 250 keer minstens. En dus meende ik het recht te hebben om te veronderstellen, dat ik nauwkeurig wist, wat er groeide en bloeide. Toen ik voor enige dagen met m'n vrouw nogmaals het tochtje maakte om haar de eerste bloeiende exemplaren van de breedbladige ereprijs te laten zien en om een bescheiden boeketje van de cypreswolfmelk te plukken, kwam ik tot de conclusie, dat m'n kennis onvolledig was. We waren bij de cypreswolfmelk afgestapt en hadden onderdehand de bloeiende vogelmelk bewonderd, toen onze aandacht werd getrokken door een groengele strook, die op een afstand van een paar honderd meter van de dijk door de uiterwaarden kronkelde. We trokken de conclusie: „Dat kan niet anders dan moeraswolfmelk (*Euphorbia palustris*) zijn”. We daalden de dijk af en sloegen het smalle weggetje in, dat ons in de onmiddellijke nabijheid bracht van het smalle watertje, dat inderdaad aan zijn oevers een pracht-vegetatie van de moeraswolfsmelk bleek te bezitten.

's Avonds heb ik me gewend tot een kennis, waarvan ik veronderstelde, dat hij van elke vierkante decimeter in Deventers omgeving wel wist, wat er stond. Ook hij had de plant op deze groeiplaats nooit eerder gezien. Volgens de flora is de moeraswolfsmelk algemeen in het Hafdistrict, zeldzamer in het rivierengebied en elders, en ontbreekt ze in Zuid-Limburg. In onze omgeving kenden we haar van de IJsselstreek tussen Wilp en Zutphen; buitengewoon mooi „doet” ze het in het onvolprezen merengebied van de Kop van Overijssel. Het is verreweg de grootste en forste inheemse wolfsmelk; exemplaren van anderhalve meter hoogte zijn geen zeldzaamheid.

Moeraswolfsmelk
(Wanneperveen)

Foto A. J. de Boer

Een aardige vondst deden we in de genoemde Kop. Ik had een jeugdig vogelvriend beloofd als gids op te treden bij een tochtje naar de eendenkooi van de „Vereniging tot Behoud” en omgeving. We hadden op onze reis aardige dingen gezien, o.a. aan de berm, waar onze weg de Vecht kruiste, vele exemplaren van de lathyruswikke (*Vicia Lathyroides*), vaak zonder ranken en de onderste blaadjes omgekeerd hartvormig, langs de dijk prachtige pollen van de gulden boterbloem (*Ranunculus auricomus*) en van zuiver witte paarse dovenetels, in de weiden ontelbare kievitsbloemen (*Fritillaria Meleagris*). En in de kooi bloeiden de moerasviooltjes (*Viola palustris*). Dat we al dit moois vonden, verwonderde ons echter niet. Wat ons wel verwonderde was, dat we in de kooi een bloeiend exemplaar van de bergvlier (*Sambucus racemosa*) ontdekten. Aan de struik herken je ogenblikkelijk de vlier, maar de bloemen van de ruw-eivormige bloeiwijze zijn groenachtig geel, de bessen zijn rood, en het merg is geelbruin. Kooiker Bakker kon met de hand op zijn hart verklaren, dat de struik niet aangeplant was, zodat we mogen veronderstellen, dat ze is opgeschoten uit een door vogels aangevoerde bes. Volgens de flora komt de bergvlier voor op verscheiden plaatsen in Zuid-Limburg, en ook van Oosterbeek tot Wageningen. In de omgeving van Deventer staat ze op verschillende plekken, soms een enkel exemplaar, bijv. bij de Platvoet, en hier en daar in de bossen; vrij veel groeit ze bij

Bergvlier

Foto A. J. de Boer

Nieuw-Rande en op de Haere. Het is mogelijk, dat ze op de laatste plaats is aangeplant, ofschoon daar tegen spreekt, dat kolossale exemplaren ontbreken en aanplant in de laatste jaren niet waarschijnlijk is. Veel staat de bergvlier op het landgoed Eerde bij Ommen. De bergvlier in de kooi bloeide en zag er welvarend uit. Het zal ons benieuwen of ze zich weet te handhaven en uit te breiden in deze omgeving, die toch wel heel erg verschilt van de plaatsen in het Zuiden, waar ze oorspronkelijk zeker wild is.

Een prettige ervaring was het weerzien van de slangenwortel (*Calla palustris*) op een plekje, waar we deze mooie inheemse aronskelkachtige reeds enkele jaren weten te vinden, een sloot, zomaar aan de straat, in de omgeving van Meppel. „Zeldzaam”, zegt de flora tegenwoordig. Het stemt wel een tikje weemoedig, die snelle verandering in de aanduiding van de talrijkheid van zoveel mooie wilde kruiden. In een twaalf jaar oudere uitgave van hetzelfde determineerboek heet de plant nog vrij algemeen.

De slangenwortel is een voorname verschijning. De gele bloeikolf heeft een schutblad, dat van binnen romig wit en aan de buitenzijde lichtgroen is, en dat prachtig afsteekt tegen de glanzende donkergroene bladeren. De kleine afzonderlijke bloemen met een stamper en zes meeldraden staan in een spiraal langs de kolf gerangschikt. De bovenste hebben alleen maar meeldraden. De bloemen zijn proterogynisch, d.w.z. dat de stampers vóór de meeldraden rijpen, waardoor kruisbestuiving wordt bevorderd. Voor de bestuiving zorgen vliegen, die worden aangelokt door de onaangename, echter zwakke, geur, en die als „beloning” alleen in de oudere bloemen stuifmeel vinden. Men heeft vroeger gemeend, dat slakken voor het overbrengen van het pollen zorgden, maar deze opvatting is onjuist gebleken. De bessen worden tenslotte fel karmijnrood en men zou geneigd zijn te geloven, dat dit wijst op een verspreiding door vogels. Ik geloof niet, dat er over deze verspreiding veel bekend is, en alzo zijn hier misschien nog aardige waarnemingen te doen. De naam slangenwortel staat in verband met de kruipende wortelstok, die in de zomer helemaal verscholen is onder het dichte gebladerte, maar in de herfst zich inderdaad kan vertonen als een lichtgroene slang op de donkere moerasgrond.

De mooiste vondst deden we aan de Overijsselse Vecht. In ons vorig artikel wezen wij er op, dat sommige fluviatielen beperkt zijn tot de IJssel, dat echter verschillende IJsselplanten het Vechtdal binnendringen, dat er typische Vechtplanten zijn en dat sommige rivierdalplanten zowel in het IJssel- als in het Vechtgebied voorkomen. We maakten dit voorjaar enkele tochtjes langs de Vecht en we zagen leuke dingen. We zijn er van overtuigd, dat de kruisdistel en de voorjaarsganzerik veel verder oostwaarts voorkomen, dan algemeen wordt aangenomen, en dat van de voorjaarszegge (*Carex caryophylla*) de aanduiding „vrij zeldzaam” voor de Vecht (en trouwens ook voor de IJssel) geruist veranderd kan worden in „plaatselijk zeer algemeen”. Bepaald verrukt waren we, toen we op een zandig terrein de mooie liggende ereprijs vonden. Van deze ereprijs zeggen Sloff en Van Soest in „Het fluviatiele district in Nederland en zijn flora”: „*Veronica prostata* L. Lit. Hoogenraad 1931 als IJsselplant; A. J. de Boer 1934: Flora Heukels-Wachter p. 211.

IVON: Typische stroomdal-plant uit een deel van het Fl.d. Groeit veel tussen Boxmeer en Ravestein langs de Maas, vnl. op rivierduinen, en ook veel in het Fl.d. langs de Gelderse IJssel. Dan zijn er enkele opgaven langs de Rijn bij Arnhem. En verder komt de plant voor in het Duin-d. bij Den Haag (goed wild in grazig duin!) en vroeger bij Noordwijkerhout”. We hadden ons verlustigd in de aanblik van de dijkbermen, waar hoornbloem en gamanderereprijs de toon aangaven, we hadden vol bewondering gestaan bij landweggetjes en laantjes, waar het rood was van de koekoeksbloemen en waar de meidoorn heerlijk geurde, we hadden genoten van de aanblik

Slangenwortel

Foto A. J. de Boer

van schilderachtige boerderijtjes en oude rivierarmen, we hadden de eerste heide-anjer geplukt, en we hadden gehoopt op een bijzondere vondst! In die stemming kwamen we aan een typisch Vechtduin, met schraal gras en bloeiende brem. En daar vonden we dan de liggende ereprijs, één exemplaar. Van pure opgewondenheid plukten we het bloemstengeltje, wat meteen aanleiding was voor een stroom van zelfverwijt.

We zochten verder, vonden breukkruid, overblijvende hardbloem en vilt-ganzerik, en toen plotseling de liggende ereprijs bij tientallen! Ons zelfverwijt stroomde niet meer, de dag was goed!

Eiken en beuken, bosmuizen en kleine zangers

door D. A. Vleugel, Den Haag

In „Natura” van December 1947 hebben wij er op gewezen, dat er tengevolge van de droge en warme zomer van dat jaar een schrale oogst aan beukenootjes en eikels was. Hoe de oogst in 1949 is uitgevallen, is ons niet ten volle bekend, maar in het bos waar wij kwamen, was de opbrengst van eikels en beukenootjes minder dan in het goede jaar 1948, dat een tamelijk regenrijke zomer te zien gaf (+ 19 % volgens het K.N.M.I.).

Nu lezen we in het Zwitserse vogelblad „Der Ornithologische Beobachter”, dat men ook daar dezelfde ervaring heeft opgedaan: na regenrijke jaren een goede oogst, na droge jaren een slechte.

Het laatste woord is hier vanzelfsprekend aan bosbouwer en bosbouwkundige en wij hopen, dat één van hen eens zo vriendelijk zal willen zijn ons hierover in te lichten. Het lijkt ons toe, dat het ook van veel belang zal zijn, hoe het weer is in de tijd van de bloei en ook is daar nog altijd de natuurlijke rhytmiek die we bij zoveel planten aantreffen en die steeds weer zorgt voor de nodige afwisseling in bloei en oogst van allerlei gewassen.

Met de opbrengst van het eiken- en beukenbos hangen verschillende verschijnselen in de levensgemeenschap ervan samen. Het is helaas niet zo, dat we daar al heel veel van af weten, vooral niet betreffende het dier dat we hier in de eerste plaats bedoelen, de bosmuis. Want het is niet zo gemakkelijk, om de stand der bosmuizen in een bepaald jaar te overzien. En met deze stand hangt ook weer het al dan niet slagen van verscheidene kleine zangers bij het grootbrengen van hun broed ogenschijnlijk nauw samen.

De Zwitserse vogelkundigen Amann en Geissbühler, waarvan ik de laatste persoonlijk ken als een zeer nauwgezet waarnemer, wijzen er op, dat er sterke fluctuaties zijn in de stand der (bos) fluiters (*Phylloscopus sibilatrix*) in een bepaalde, willekeurige omgeving. Amann schrijft deze toe aan het feit, dat sommige bossen sterk onder de bosmuizen te lijden hebben. Deze diertjes zijn de grote vijanden van de bosfluiters die, naar bekend, zijn nestje op de grond bouwt en dus wel zeer kwetsbaar is, te meer waar hij vooral in bossen voorkomt met niet te veel ondergroei, maar wel uit zwaar hout bestaande.

Bij ons heeft de fluitsner de naam aan de beuk gebonden te zijn (zie bv. Dr. L. Tinbergen's „Vogels in hun domein”). Tot nu toe troffen wij inderdaad de fluitsner maar één keer in ander bos aan en wel in de Manteling bij Domburg. Hier bevond zich een territorium in zuiver eikenhout. Maar in landen, waar ook ander zwaar bos voorkomt is deze binding veel